

شاخص‌های جامعه سالم از منظر قرآن، راهبردهای ارتقاء سلامت

حجۃ الاسلام و المسلمین دکتر محمد رضا جواهری*

۱- عضو هیأت علمی دانشگاه فردوسی مشهد، مسئول نهاد و مدیرگروه معارف اسلامی دانشگاه علوم پزشکی تربت حیدریه

چکیده

زمینه و هدف: در موضوع قرآن پژوهی و طب، بررسی شاخص‌های جامعه سالم برای ارتقاء سلامت روحی و جسمی، معنوی و مادی، باطنی و ظاهری فرد و جامعه ضرورت دارد؛ زیرا تربیت انسان سالم و عینیت یافتن جامعه سالم هدف از نزول قرآن است. شاخص‌های جامعه سالم قرآنی، بستگی به اصول تکاملی بهداشت روانی انسان در ارتباط خود و با خدا و خلق دارد. در این پژوهش راهبردها و راهکارهای ارتقای سلامت همه جانبه فردی و خانوادگی و در نهایت رشد سلامت عمومی و تحقق جامعه سالم و مدنیه فاضله قرآنی بررسی و تحلیل شده است.

روش ها: این پژوهش با مطالعات دینی و مرجعیت علمی قرآن و حدیث و بررسی منابع معتبر حدیثی، در کتابخانه به روش توصیفی تحلیلی انجام شده است.

نتایج: در اسلام مفهوم سلامت در آموزه‌های دینی در انحصار سلامت جسم نیست بلکه سلامت معنوی را نیز شامل می‌شود. قرآن و حدیث، حقیقت قرآن را شفا دانسته‌اند و این قانون الهی راهنمای درک حقیقت سلامت است. ایمان و آثار آن سازنده فرد و جامعه سالم است. عبادت راز آفرینش انسان و ضامن سلامت همه جانبه فرد و اجتماع است. مفهوم و گستره قلب سلیم و نمادهای آن در قرآن و حدیث تبیین شده است و شناخت حقیقت قلب سلیم نشان دهنده فرد و جامعه سالم است. امامت راهگشای رسیدن به حیات طیبه و سلامت همه جانبه فردی و خانوادگی و اجتماعی است.

نتیجه‌گیری: انقلاب اسلامی برای رساندن خود و جامعه به سلامت همه جانبه مادی و معنوی بوده است. شناخت شاخص‌های فرد سالم در مسیر شناخت راهبردهای جامعه سالم و ارتقاء سلامت است. نظام پزشکی و پرستاری کشور جمهوری اسلامی ایران باید برای افزایش نرخ سلامت در کشور، به مفهوم جامع سلامت و فلسفه آن در معارف اسلامی توجه جدی نماید.

کلمات کلیدی: قرآن، حیات طیبه، قلب سلیم، سلامت، جامعه سالم

*آدرس نویسنده مسئول: خراسان رضوی، تربت حیدریه، خیابان فردوسی شمالی، خیابان رازی، دانشگاه علوم پزشکی تربت حیدریه

آدرس پست الکترونیک: Javaheri@ferdowsi.un.ac.ir

برای سلامت او از آن چه که از عیب و نقص و فنا به مخلوقات او می‌رسد. راغب اصفهانی نوشه است: «السلامة التعری من الآفات الظاهرة و الباطنة»^(۷). سلامت برهنگی از آفات و آسیب‌های ظاهری و باطنی است.

زمخشri سلامت را در رهایی از بلا و مرض به کار برده است^(۸). ابن منظور معنای برائت و عافیت از نقص و عیب و فنا را گزارش کرده است و از قول محمدبن یزید می‌نویسد: معنی السلام الذى هو مصدر سلمت، انه دعاء للانسان بان يسلم من الآفات في دينه و نفسه^(۹). سلامی که مصدر سلمت است به معنای دعا برای انسان است به این که از آفات و آسیب‌ها در دین و جاشه سالم باشد. سعید خوری شرتوئی نوشه است: السالمة البرائة من العيوب والآفات^(۱۰). سلامت پاکی و برائت از عیب‌ها و آفات است. فخرالدین طریحی در تبیین معنای قلب سلیم به سلامت از حب دنیا و رهایی از شرک و برائت از گناهان و غل و غش تصویر نموده است^(۱۱).

در فرهنگ فارسی نیز برای سلامت معانی بی‌گزند، درست، بی‌عیب صحیح و تندرست ذکر شده است^(۱۲-۱۳) جان سالم بدربردن از عیب و آفت و بلا^(۱۴).

با درنگ در مفهوم سالم و سلامت در لغت عرب و زبان فارسی این واقعیت آشکار می‌گردد که واژه‌های سالم و سلامت به بدن و جسم و ظاهر اختصاص ندارد بلکه دارای مفهومی گسترده است و جسم و جان و بدن و روح را در بر می‌گیرد. بنابراین در جامعه سالم افزون بر مسائل پژوهشی رایج و معروف که درباره‌ی بدن و جسم جاری است باید به اصول بهداشت روانی و به مسائل اعتقادی و اخلاقی و فقهی نیز پرداخت. در این پژوهش سلامت در حد و مرزهایی فراتر از بدن و جسم در دو بعد اندیشه و عمل به کار می‌رود.

ارزش سلامت و صحت و عافیت: در قرآن و حدیث واژه سلامت بیانگر ابعاد مادی و معنوی زندگانی انسان است و از ارزش برتر برخوردار است. امیرمؤمنان امام علی علیه السلام فرموده‌اند: لالباس أجملُ من السلام^(۱۵). جامه‌ای زیباتر از سلامتی نیست. سلامتی در این حدیث علوی، پاکی از عیب‌ها و گناهان و دردها و بیماری‌ها و رهایی از آفات و آسیب‌های روحی و بدنی را فرا گرفته است.

در حدیث دیگر درباره جایگاه عالی سلامت چنین آمده است: لا وقاریه أمنع من السلام^(۱۶). هیچ وقاریه و حافظ و نگهدارنده‌ای بلند مرتبه‌تر از سلامتی نیست. در این حدیث

مقدمه

انسان سالم سازنده خانواده سالم و خانواده سالم محور جامعه سالم است. رعایت اصول بهداشت روانی فردی و آراستگی به حیات معنوی و حیات حقیقی و حیات طبیه و داشتن قلب سلیم به وجود آورنده انسان سالم و خانواده سالم و جامعه سالم است. «شرایط و مبانی و عوامل تربیت انسان سالم» و «امتیازات و ویژگی‌های انسان سالم» و «آثار و منافع سلامت انسان» در حقیقت نشان دهنده ریشه‌ها و اختصاصات و آثار و منافع تشکیل جامعه سالم است. از این رو در این پژوهش برای تبیین شاخص‌های جامعه سالم قرآنی، شاخص‌های انسان سالم شناسایی و تحلیل و بررسی می‌گردد. واژه‌های مهم قرآنی و حدیثی آشکارکننده ابعاد شخصیت سالم «حیات» و «شفاء» و «قلب سلیم» و «سلامت» و «عافیت» و «امامت» و «ایمان» و «عبادت» و «مرض» می‌باشد. بدیهی است که مباحث مرتبط با جامعه سالم در همین آیات قرآنی و احادیث معصومین علیهم السلام نهفته است.

شاخص و سالم: در عنوان مقاله دو واژه شاخص و سالم وجود دارد، از این‌رو لازم است مفهوم و تعریف هر دو روشن شود. ابوالحسن احمد بن فارس بن زکریا در قرن چهارم هجری در ماده شخص نوشته است: يدل على ارتفاع في شيئاً (۱). بر بلندی و ارتفاع در هر چیزی دلالت می‌کند. سعید خوری شرتوئی لبنانی نیز نوشته است: سَخْرَشَ الشَّيْءِ: ارتفاع (۲). شئ شاخص شد یعنی بلند شد و ارتفاع یافت.

در فرهنگ‌های فارسی برای شاخص این معانی آمده است: بلند، برآمده از هر چیزی، مرتفع، نمودار، نماینده، مأخذ، ساعت آفتابی، راهنمای جاده، دستگاهی که در رودها نصب کنند برای تعیین مقدار آب در طی سال و فصول مختلف (۳-۵). آن که در جامعه ممتاز و منتخب باشد، مهتر، رئیس (۴). ظاهر و پدیدار (۵).

در این مقاله کلمه شاخص در تمام آن چه نمایاندۀ جامعه سالم باشد و جامعه سالم را روشن کند و نشان دهد و حد و مرزهای آن را با جامعه غیرسالم مشخص نماید به کار می‌رود. بنابراین مبانی و امتیازات و آثار جامعه سالم را در بر می‌گیرد.

احمد بن فارسی بن زکریا در بیان معنای سلامت می‌گوید: ان يسلم الانسان من العاهة والأذى. قال اهل العلم: الله جل شأنه هو السلام. لسلامته مما يلحق المخلوقين من العيب والنقص والفناء (۱). سلامت این است که انسان از آفات و آسیب و آزار و رنج و اذیت سالم بماند. اهل دانش گفته‌اند: خدا سلام است

سازنده شخصیت انسان سالم در قرآن راهنمای پژوهشگران در جهت شناسایی جامعه سالم قرآنی است. چون جامعه و ملت و امت با همیزیستی و همکاری و همراهی افراد سالم تشکیل می‌گردد.

قرآن شفای دردها و راهنمای جامعه سالم: قرآن خودش را کتاب شفای دردها و بیماری‌ها نامیده است. قرآن کتاب درمان دردها و رنج‌ها و بیماری‌های گوناگون روحی و درونی و معنوی مردم و مؤمنان است. قرآن کتاب هدایت مردم، و در بردارنده بیانات و نشانه‌های هدایت و کتاب فرقان و تواناسازی بشر در تشخیص حق و باطل است (بقره، ۱۸۵). در سه سوره قرآن واژه شفا برای بیان فلسفه نزول قرآن و کاربرد اساسی آن وارد شده است. در یک جا خطاب به مردم جهان، قرآن را کتاب شفا می‌نامد و می‌گوید: *يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُم مَّوْعِظَةٌ مِّنْ رَّبِّكُمْ وَشَفَاءٌ لِّمَا فِي الصُّدُورِ وَهَدَىٰ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ* (يونس، ۵۷). ای مردم! اندرزی از سوی پروردگار تان برای شما آمد است و شفا و درمانی برای آنچه در سینه‌های است و هدایت و رحمتی است برای مؤمنان! در دو سوره دیگر، قرآن کتاب شفا برای مؤمنان نامیده شده است. خدای متعال به پیامبر مأموریت می‌دهد و فرمان می‌دهد: *قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ آمَنُوا هُدَىٰ وَ شَفَاءٌ وَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ فِي أَذْنَاهُمْ وَ قُرْ وَ هُوَ عَلَيْهِمْ عَمَىٰ* (فصلت، ۴۴). بگو: این کتاب برای کسانی که ایمان آورده‌اند هدایت و شفا و درمان است، ولی کسانی که ایمان نمی‌آورند در گوش‌های شان سنگینی است و گویا کور و نابینا هستند و آن را نمی‌بینند. خداوند درباره فلسفه نزول قرآن می‌فرماید: *وَ نُنْزَلٌ مِّنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شَفَاءٌ وَ رَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ وَ لَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا* (اسراء، ۸۲). و از قرآن آن چه شفا و رحمت است برای مؤمنان نازل می‌کنیم و ستمگران را جز خسran و زیان نمی‌افزاید.

براساس این آیات قرآنی، قرآن کتاب بی‌نظیر شفا و درمان است. قرآن در صدد درمان دردهای درونی و بیماری‌های روحی و روانی فرد و جامعه و شفای بشریت و نجات او از ردایل اخلاقی و گناهان و زشتی‌ها و پلیدی‌ها و مقاصد است. شفا در لغت غلبه و پیروزی و چیرگی بر مرض است (۱). بنابراین قرآن راهنمای درمان مرض‌ها و ضامن پیروزی بشر بر بیماری‌های فراوان در ابعاد روحی و جسمی است. راغب اصفهانی نوشه است: *وَ الشَّفَاءُ مِنَ الْمَرْضِ* موافقة شفاء السلام (۷). شفای از مرض، رسیدن به سلامتی کامل است. آری قرآن تنها کتابی است که می‌تواند به طور کامل و جامع همه بیماری‌های روحی

علوی نیز سلامت از مرض‌های روحی و روانی و جسمی و بدنی جریان دارد.

امام علی علیه السلام در زمینه اثر برخورد سالم با دیگران و صلح و آشتی با آنان و دوری از نزاع و دشمنی فرموده‌اند: *مَنْ سَالَمَ النَّاسَ رَبِّهِ السَّلَامَةُ* (۱۳). هر انسانی با مردم سالم و دور از دشمنی برخورد کند، سلامت را سود ببرد. در اینجا نیز سلامتی قابلیت رهایی از انواع ضرر و زیان‌های مردم را دارد.

امام علی علیه السلام در جایگاه صحت در مراتب نعمت‌ها فرموده‌اند: *الصِّحَّةُ أَفْضَلُ النِّعَمِ* (۱۴). صحت برتر و افزوون‌ترین نعمت‌هاست.

هم‌چنین در سنجش سلامتی جسم و روح فرموده‌اند: *كَيْفَ يَغْتَرِبُ بِسَلَامَةٍ مُّعَرَّضٍ لِّلآفاتِ* (۱۵). چگونه از سلامت جسمی که در معرض آسیب‌هاست فریب خورده شود؟ آری سلامت بدنی انسان که هر لحظه احتمال دارد گرفتار آفت گردد و انسان بیمار شود نباید انسان را فریب دهد و از یاد مرگ و فراهم ساختن زاد و توشه سفر آخرت غافل گردد بلکه انسان باید از سلامت اخروی و معنوی و روحی که پایدار و بی‌آفت می‌ماند شادمان شود.

امام علی علیه السلام در گوارابی نعمت عافیت فرموده‌اند: *الْعَافِيَةُ أَهْنَى النِّعَمِ* (۱۶). عافیت گواراترین نعمت‌هاست. در حدیث دیگر همین گوارابی را با تمثیل به لباس چنین بیان فرموده‌اند: ثوب العافیة أهنا الملابس (۱۶). جامه عافیت گواراترین و کامل‌ترین پوشش‌هاست.

در ارزش پایداری عافیت نیز فرموده‌اند: دوام العافیة أهناً عطیة و أفضَلُ قِسْمٍ (۱۵). دوام عافیت گواراترین عطیه و بخشش و برترین و افزوون‌ترین قسم و بهره است. در برتری لباس عافیت نیز فرموده‌اند: *لَا لِيَلَاسَ أَفْضَلُ مِنَ الْعَافِيَةِ* (۱۷). هیچ لباسی بهتر از عافیت نیست.

در بیان زندگانی برتر فرموده‌اند: *لَا يَعِيشُ أَهْنَى مِنَ الْعَافِيَةِ* (۱۷). هیچ زندگانی گواراتر از عافیت نیست.

این احادیث عافیت، درستی و دوری از عیب و نقص بدنی و روحی و دنیوی و اخروی را در بر می‌گیرد. همین واقعیت را امیر مؤمنان امام علی علیه السلام در حدیثی چنین بیان کرده‌اند: *إِنَّ الْعَافِيَةَ فِي الدِّينِ وَ الدُّنْيَا لَنَعْمَةٌ جَلِيلَةٌ وَ مَوْهِبَةٌ جَزِيلَةٌ* (۱۸). عافیت در دین و دنیا نعمتی جلیل و نیک و موهبتی عظیم است. ریشه‌ها، امتیازات و آثار جامعه سالم در قرآن: برای شناخت جامعه سالم بایستی فرد و خانواده سالم قرآنی را شناخت. اصول

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: الایمان معرفة بالقلب و قول باللسان و عمل بالارکان (۲۱). ایمان شناخت با دل و گفتن با زبان و عمل با ارکان بدن است. همچنین درباره طعم ایمان فرمود: ثلاث من کُنَّ فِيهِ ذاقَ طَعْمَ الْإِيمَانِ: مَنْ كَانَ لَا شَيْءَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَ لَأَنِ يُحرِقَ بِالنَّارِ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ أَنْ يَرْتَدَّ عَنِ دِينِهِ، وَمَنْ كَانَ يُحِبَّ لِلَّهِ وَيُغْضِلُ اللَّهَ (۲۱). سه چیز است که هر کس داشته باشد طعم ایمان را چشیده است: کسی که هیچ چیزی را بیشتر از خدا و پیامبر او دوست نداشته باشد و کسی که اگر او را به آتش بسوزانند برای خدا دوستی و دشمنی ورزد.

شاخص‌های فرد و جامعه سالم را می‌توان در آثار ایمان و صفات مؤمنان پیدا کرد.

در سه آیه قرآن، تزول سکینه و آرامش اثر ایمان شمرده شده است (توبه، ۲۶ و فتح، ۲۶). با ایمان اضطراب و بحران روحی و رنج درونی و رعب و وحشت می‌رود.

اطاعت کامل از خدا و پیامبر و تصمیم آگاهانه (احزان، ۳۶ و انفال، ۱) و اجر عظیم (نساء، ۱۴۶) و اجر حسن (کهف، ۲) و خشیت الهی (توبه، ۱۳) و عزت (منافقون، ۸) و نصرت و یاری الهی (روم، ۴۷) و درجات الهی (طه، ۷۵) و توکل بر خدا (آل عمران، ۱۲۲ و ۱۶۰ و مائدہ، ۱۱ و ۲۳ و توبه، ۵۱) و تقوی (مائده، ۵۷ و ۱۱۱ و ممتحنه، ۱۱) و شهادت طلبی (توبه، ۱۱۱ و احزاب، ۲۳) و حیات طبیه (نحل، ۹۷) و هدایت قلبی (تغابن، ۱۱) و نفی سبیل کافرین (نساء، ۱۴۱) از آثار ایمان و ویژگی‌های اهل ایمان در قرآن است. امیرمؤمنان امام علی عليه‌السلام درباره ای ایمان فرموده‌اند: الایمان شهاب لا یخسوا (۱۴). ایمان شعله آتشی است برافروخته که خاموش نمی‌شود. در جای دیگر فرموده‌اند: بالایمان یُرْتَقَى إِلَى ذُرْوَةِ السَّعَادِ وَنَهَايَةِ الْحُبُورِ (۱۶). با ایمان به رتبه بالای سعادت و نیکبختی و نهایت سرور و شادمانی، گام به سوی بالا برداشته می‌شود.

در رهنمود دیگر فرموده‌اند: لاتجاه لمن لا ایمان له (۱۷). رستگاری و نجاتی برای کسی که ایمان ندارد نیست!

آری «ایمان» زیربنای جامعه سالم است. زیرا با ایمان فرد سالم و خانواده سالم ایجاد می‌گردد. ایمان ضامن تأسیس و پایداری جامعه سالم است. در پی شناخت حدود ایمان و تعریف مؤمن باشیستی آثار و منافع ایمان و امتیازات مؤمنان را شناخت زیرا شاخص‌های جامعه سالم درون همین مباحثه نهفته است.

و روانی بشر را درمان کند و فرد و جامعه سالم بسازد. پس باید تمام اصول و قوانین و احکام قرآن در متن زندگی انسان‌ها و در فضای جامعه، زنده و جاری گردد تا جامعه سالم استقرار یابد. اهل بیت علیهم السلام نیز قرآن را کتاب شفا و درمان شناخته‌اند و فرمان به استشفای از قرآن داده‌اند. امیرمؤمنان امام علی عليه‌السلام فرموده‌اند: تعلموا کتاب الله تبارک و تعالی و استشفوا بنوره فانه شفاءٌ لِمَا فِي الصُّدُورِ (۱۹). کتاب خدای تبارک و تعالی را بیاموزید و از نور آن شفا بجویید، زیرا که شفای خشن بیماری‌های سینه‌هاست.

در حدیث دیگر مصادیق بیماری‌های روانی بزرگی را که قرآن شفاءٌ مِدَهْدَهٌ يَادَأْوَرِی نموده و فرموده‌اند: ان فِيَ شَفَاءٍ مِنْ أَكْبَرِ الدَّاءِ وَهُوَ الْكُفْرُ وَالنِّفَاقُ وَالْغَيْ وَالضَّلَالُ (نهج‌البلاغه، خطبه ۱۷۶). در قرآن شفا و درمان بزرگ‌ترین دردهاست: درد کفر و نفاق و تباہی و گمراهی. در رهنمود دیگر فرموده‌اند: تعلموا القرآن فانه ربیع القلوب و استشفوا بنوره فانه شفاءٌ لِمَا فِي الصُّدُورِ (۱۶). قرآن را بیاموزید که آن بهار دلهاست و به نور آن شفا بجویید که آن شفای سینه‌هاست.

در سفارش دیگر از شفاجویی به غیر قرآن نهی کرده و فرموده‌اند: لاتستشفینَ بغير القرآن فانه من كل داء شاف (۱۷). از غیر قرآن شفا مجویید زیرا که قرآن شفادهنده هر دردی است!

با درنگ در آیات قرآنی و احادیث علوی مربوط به نقش بزرگ شفادهنگی قرآن و ضرورت التزام عملی به درمان‌های قرآنی برای رسیدن به کمال و سعادت فردی و اجتماعی، به درستی جایگاه عالی قرآن در ساختن فرد و جامعه سالم آشکار می‌گردد. قرآن کتاب جامع، جهانی و جاویدان راهنمای جامعه سالم و منشور بزرگ کامل سلامت است. آیات قرآنی اصول و شاخص‌های پایدار و ابدی جامعه سالم را در اختیار بشریت قرار داده است باید آن‌ها را شناخت و عملیاتی و اجرایی نمود.

به نقل امام علی عليه‌السلام: پیامبر خدا حضرت محمد صلی الله عليه و آله و سلم به مهاجرین و انصار فرموده‌اند: عليکم بالقرآن، فاتخذنوه اماماً و قائداً (۲۰). برشما باد به قرآن، آن را امام و پیشوا و رهبر خود قرار دهید.

ایمان ضامن برقراری جامعه سالم: ایمان چیست و چه آثاری دارد؟ بهترین منبع برای شناسایی مفهوم و تعریف ایمان و درک بعد آن و کشف آثار بی‌بدیل آن در زندگی فردی و اجتماعی مردم قرآن و حدیث است.

شک فهود ساقط^(۲۲). قلب سالم قلبی است که پروردگارش را دیدار کند در حالی که احدهی جز او در خود نداشته باشد و هر دلی که در آن شرک یا شک باشد منحط است.

امام صادق علیه السلام در حدیث دیگر در وصف قلب سليم فرمودند: هوالقلب الذى تسليم من حب الدنيا (۲۳، ۲۴) قلب سليم قلبی است که از دنیادوستی سالم باشد.

شیخ طبرسی در تبیین «قلب سليم» به سلامت و پاکی از شرک و شک و فساد و گناهان اشاره می‌نماید و درباره چرا بی اختصاص قلب به سلامت می‌نویسد: انما خص القلب بالسلامة لانه اذا سلم القلب سلم سائر الجوارح من الفساد من حيث ان الفساد بالجراحة لا يكون الا عن قصد بالقلب الفاسد (۲۵). تنها قلب به سلامت اختصاص یافته است. زیرا هرگاه قلب سالم باشد سایر اعضای بدن از فساد سالم می‌ماند و چون فساد با اعضای بدن، جز از روی قصد و انگیزه در قلب فاسد انجام نمی‌شود.

قلب سليم رزق الهی به بندگان محظوظ خویش است. امام علی علیه السلام در این زمینه فرموده‌اند: اذا احب الله عبداً رزقه قلبأ سلیما (۱۶). هرگاه خداوند بندگان را دوست بدارد قلب سليم را رزق و روزی اش نماید.

قلب سليم منع فضایل اخلاقی و پایگاه صدور اخلاق و رفتار زیباست. امام علی علیه السلام در این باره فرموده‌اند: لا يصدر عن القلب السليم الا المعنى المستقيم (۱۷). از قلب سليم جز معنای مستقیم صادر نمی‌شود.

امام علی علیه السلام درباره سلامت قلب فرمودند: لا يسلم لك قلبك حتى تحب للمؤمنين ما تحب لنفسك (۲۸). قلبت برای تو سالم نخواهد شد مگر آن گاه که برای مومنان همان پسندی که برای خودت می‌پسندی!

امام حسن مجتبی علیه السلام در معرفی سالم‌ترین قلب‌ها فرمودند: أسلمُ القلوبَ ما ظهرَ مِن الشَّبَهَاتِ (۱۹) سالم‌ترین قلب‌ها قلبی است که از شباهات پاک باشد.

امام باقر علیه السلام سلامت قلب را بالاترین سلامت شمرده و فرموده‌اند: لا علم كطلب السلامه و لا سلاممه كسلامه القلب (۲۶). هیچ داشتی چون سلامت جویی نیست و هیچ سلامتی چون سلامت قلب نیست.

قلب سليم و پاک، جایگاه نظر خدای سبحان است. امام علی علیه السلام در این مورد فرموده‌اند: قلوب العباد الطاهره مواضع نظر الله سبحانه فمن طهر قلبه نظرالله (۱۵). قلب‌های پاک

عبادت عامل تأسیس و پایداری جامعه سالم: عبادت مایه تشکیل و استواری خانواده و جامعه سالم الهی و قرآنی است. عبادت راز فلسفه آفرینش است. خدای متعال فرموده است: و ما خلقت الجن و الانس إلّا ليعبدون (الذاريات، ۵۵). جن و انس را نیافریدم جز برای این که عبادت کنند.

انسان باید فقط خدا را عبادت کند و از او کمک بخواهد (الفاتحه، ۵) از این رو در قرآن بارها فرمان «اعبدوا الله» صادر شده است (اعراف، ۵۹ و ۶۵ و ۷۳ و ۸۵ و ۵۰ و ۸۴ و ۶۱ و مؤمنون، ۲۳ و نمل ۴۵ و عنکبوت، ۳۶). و از عبادت جز خدا نهی شده است (هود، ۲ و ۲۶ و فصلت، ۱۴). انسان‌ها از عبادت شیطان بازداشت شده‌اند (یس، ۴۰) و شیطان جز بندگان مخلص خدا سایر انسان‌ها را می‌تواند اغوا و گمراه سازد (حجر، ۳۹ و ۴۰، ص، ۸۳).

بندگان صالح خدا وارت زمین خواهند بود (انبیاء، ۱۰۵). قرآن نوری است که با آن بندگان خدا هدایت می‌شوند (شوری، ۵۲). پیامبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم در توصیف بهترین مردم فرموده‌اند: افضل الناس من عشق العبادة فعائنهَا و أحبّها بقلبه و با شرّها بجسده و تفرّع لها فهو لا يُبالي على ما أصبح من الدنيا على عُسر ام على يُسر (۲۲). برترین مردم کسی که عاشق عبادت شود، پس دست در گردن آن آویزد و از صمیم دل دوستش بدارد و با پیکر خود به آن مبادرت ورزد و خویشن را وقف آن گرداند و او را پاکی نیاشد که دنیايش به سختی گزدید یا به آسانی.

امیرمؤمنان امام علی علیه السلام درباره اثر دوام عبادت فرمود: دوام العبادة برهان الظفر بالسعادة (۱۵). عبادت دائمی، برهان و دلیل رسیدن به سعادت و پیروزی نیکبختی است.

چیستی و چرا بی عبادت و بررسی امتیازات و ویژگی‌های عبادت و شناسایی آثار و منافع عبادت و اوصاف عابدان، نشان دهنده شاخص‌های جامعه سالم است، چون عبادت زیربنای سلامت و راهگشای تحقق ارکان جامعه سالم است.

قلب سليم سازنده جامعه سالم: «قلب» از منظر قرآن منبع بزرگ شناخت است و گستره و فراگیری آن بیش از حواس می‌باشد. دوبار در قرآن «قلب سليم» ذکر شده است (شعراء، ۸۹ و صفات، ۸۴). قلب سليم چه قلبی است و سالم از چه چیزی است؟ سفیان بن عینه از امام صادق علیه السلام درباره قلب سليم سؤال کرد. امام در تعریف «قلب سليم» فرمودند: القلب السليم الذي يلقى ربّه و ليس فيه احد سواه و كل قلبٍ فيه شرك او

امام رضا عليه السلام فرموده‌اند: ان الامامه أُسُّ الاسلام النامي و فرعه السامي و ان الامم زمام الدين و نظام المسلمين و صلاح الدنيا و عزال المؤمنين (۲۹) امامت ریشه بالقوه اسلام و شاخه برافراسته آن است. امامت زمام دین و رشتہ کار مسلمانان و اصلاح و آبادانی دنیا و سرافرازی و عزت مومنان است. امام علی عليه السلام اهل بیت را باب حطه‌ای که ورود از آن مایه سلامت است دانسته و فرموده‌اند: نحن باب حطه و هو باب السلام من دخله و سلیم و نجا و من تخلف عنه هلك (غره‌الحكم و دررالکلم، ج ۱۸۶ ص ۱۰۰۲، حدیث ۱۰۰۲). ما باب حطه‌ایم و آن باب سلامتی است هر کس داخل آن شود سالم ماند و نجات و رستگاری یابد و هر کس تخلف کند هلاک گردد.

همچنین درباره کورتین مردم فرمودند: اشد الناس عمیًّا من عمی عن حتنا و فضلنا (۱۸). سختترین مردم در کوری، کسی است که از دوستی و فضل ما اهل بیت کور شده و محبت اهل بیت را ندارد و فضیلت اهل بیت را انکار کند. وجود امام معصوم عليه السلام و تسليم بودن در قبال امامت و ولایت و آراستگی به ولایتمداری و اطاعت کامل از ولایت فقیه در عصر غیبت یک اصل سرنوشت‌ساز و موثر در ساختن جامعه سالم است.

امامت از اصول دین اسلام است و براساس حکم پیامبر و امامان در عصر غیبت، اطاعت از فقیه عادل و رهبری مذهبی بر همه واجب است.

حیات طیبه و حیات معنوی موتور حرکت جامعه سالم: حیات در منطق قرآن دو قسم است. حیات طبیعی و حیوانی و مجازی و ظاهری و مادی و دنیوی که وجه اشتراک چهارپایان و انسان‌هاست. اما حیات برتر، حیات طیبه و حیات معنوی و حیات انسانی است که حیات و حیانی و حیات نبوی و حیات حقیقی است.

ایمان و پذیرش دعوت خدا و پذیرش دعوت رسول خدا و امامان پایه حیات معنوی جامعه و استقرار جامعه سالم است. قرآن درباره عوامل حیات معنوی می‌گوید: يا ايها الذين آمنوا استجيبوا لله وللرسول اذا دعاكم لما يحييكم (انفال، ۲۴) ای کسانی که ایمان آورده‌اید! دعوت خدا و پیامبر را اجابت کنید هنگامی که شما را به سوی چیزی می‌خواند که شما را حیات می‌بخشد! براساس این آیه مبارکه «ایمان» و «اجابت دعوت خدا» و «اجابت دعوت رسول الله» اسباب و علل شکل‌گیری حیات معنوی و حیات باطنی و حقیقی است. احیاء در این آیه کار خدا و پیامبر است و این احیاگری ارتباطی به حیات حیوانی مشترک

بندگان، نظرگاه‌های خدای سبحان است. پس هر که قلبش را پاک سازد خداوند به او بنگرد.

امام صادق عليه السلام درباره جایگاه قلب فرمودند: ان منزله القلب من الجسد بمنزله الامام من الناس (۳۷). جایگاه قلب نسبت به بدن، همچون جایگاه امام و پیشوای نسبت به مردم است.

در آیات قرآن از قلوب معتدین (يونس، ۷۴) و مجرمين (حجر، ۱۲۰ و شعراء، ۲۰۰) و کافرین (اعراف، ۱۰۱) و متکبر جبار (غافر، ۳۵) که قلب سلیم نیستند یاد شده است. به حکم قرآن برخی قلوب‌ها گرفتار مرض و بیماری‌اند (بقره، ۱۰ و مائدہ، ۵۲ و انفال، ۴۹ و توبه ۱۲۵ و احزاب ۱۲ و ۶۰ و محمد، ۲۰ و ۴۹). برخی قساوت قلب دارند (مائده ۱۳ و حج ۵۳ و زمر ۲۲ و حديد ۱۶). برخی آلوده به زیغ و انحراف‌اند (آل عمران ۷). برخی قلوب‌ها طبع و ختم گرفته و مهر خورده‌اند (اعراف ۱۰۱ و روم ۵۹ و نساء ۱۵۵ و توبه ۸۷ و ۹۳ و بقره ۷). برخی از قلوب‌ها نمی‌شنوند (اعراف ۱۰۰) و برخی قفل‌اند (انعام ۴۶ و محمد ۲۴) و برخی کورند (حج ۴۶) و برخی نمی‌فهمند (اعراف ۱۷۹) و برخی استکبار دارند (نحل ۲۲).

در برابر این قلوب‌های آلوده و ناسالم و معیوب قلوب‌های پاک (مائده ۴۱) و آراسته به ایمان (حجرات ۷) و آزموده شده و با تقوا (حج ۳۲ و حجرات ۳) و خاشع برای ذکر خدا (حديد ۱۶) قرار دارند.

امامت راهبر جامعه سالم: اصلاح فرد و خانواده و جامعه نیازمند رهبر الهی است. پیامبر خدا و امامان عليهم السلام و در عصر غیبت ولایت فقیه و فقیه عادل و مراجع تقليد و مجتهدان عادل اسوه حسن‌هاند و اطاعت و پیروی از آنان شرط اساسی بازسازی جامعه است. به حکم نص قرآن با امامت دین کامل شد (مائده ۳) و امام رضا عليه السلام فرموده‌اند: امر الامامه من تمام الدين (۲۸). امامت از کمال و تمام دین است.

امام علی عليه السلام فرمودند: الامامة نظام الامة (۱۴) امامت نظام و رشتہ کار امت است.

امام باقر عليه السلام فرمودند: بنی الاسلام على خمس: على الصلاه والزكاه و الصوم و الحج و الولايه و لم يناد بشئ كمانودی بالولايه (۲۲). اسلام بر پنج پایه استوار است: نماز، زکات، روزه، حج و ولایت و به هیچ چیز به اندازه ولایت دعوت نشده است.

قرآن به پیامبر مأموریت داده است محیای الهی و زندگانی معنوی حقیقی را جستجو کند و جهانیان را به سوی آن دعوت کند. خدا به پیامبر امر می‌کند: قل ان صلاتی و نسکی و محیای و مماتی لله رب العالمین (انعام، ۱۶۲). بگو: نماز و تمام عبادات من و زندگی و مرگ من همه برای خداوند پروردگار جهانیان است. محیای پیامبر و محیای اهل بیت مصدق عالی حیات طبیه و حیات معنوی و حقیقی و اسوه حسنہ و نمونه و سرمشق همگانی است.

امام علی علیه السلام دین را برنامه حیات معنوی و توحید را عامل حیات روحانی دانسته‌اند و فرموده‌اند: لاحیاه إلٰ بالدين (۳۰) و التوحید حیاۃ النفس (۱۴). حیات و زندگی جز به دین و دینداری نیست و توحید و یکتاپرستی حیات حقیقی نفس است. آری بی‌دین و مشترک در حیات حیوانی مانده است و در واقع میت است چون به حیات حقیقی و حیات طبیه براساس دین و توحید نرسیده است.

نتایج

قرآن آخرین کتاب آخرین پیامبر الهی و کتاب جامع و کامل و جهانی و جاویدان است. در این کتاب راهبردها و راهکارهای تحقق جامعه سالم وجود دارد. شاخص‌های جامعه سالم بستگی به شناسایی شاخص‌های محتوای قرآن و درک فلسفه شفا بودن قرآن برای مردم و مومنان، و ابعاد ایمان، و چیستی و چرایی و آثار عبادت، و ماهیت قلب سلیمانی، و نقش امامت، و منشأ و عوامل و امتیازات و دستاوردهای حیات طبیه دارد. با بررسی مفاهیم و مسائل و اهداف نهفته در واژه‌های کلیدی و مهم مرتبط با حیات معنوی، شاخص‌های جامعه سالم آشکار گشت. باید این شاخص‌ها شناسایی گردد و راهکارهای تحقق عینی آن در زندگی فردی و خانوادگی مسلمانان تدوین و ترسیم شود و اصول تکاملی بهداشت روانی در راه ساختن جامعه سالم و پایداری آن زنده و اجرا گردد. در این پژوهش منطق قرآن و قوانین قرآنی ارتقای سلامت نشان داده شد. سلامت معنوی و روانی قله سلامت است و این سلامت در پرتو تزکیه و تهذیب نفس روی می‌دهد. «قلب سالم» عامل اصلی ساختن جامعه سالم قرآنی است و موتور حرکت جامعه سالم و ضامن پایداری آن است. در نهضت احیاگری، حیات برتر و مطلوب قرآنی، حیات طبیه است و شاخص‌های حیات طبیه نیز شاخص‌های جامعه سالم عالی است.

چهاربیان و بشر ندارد و بیانگر حیات اختصاصی انسان و حیات برتر و عالی در مراتب حیات است که منشأ آن وحی الهی است. در آیه دیگر خدا و ایمان و عمل صالح عوامل و پایه‌های حیات طبیه معرفی گردیده‌اند. قرآن می‌گوید: من عمل صالحًا من ذکر او انشی و هو مؤمن فلتختینه حیاۃ طبیة و لنجزینهم اجرهم باحسن ما کانوا يعملون (نحل، ۹۷). هر کس کار شایسته‌ای انجام دهد خواه مرد باشد یا زن، در حالی که مومن است، او را به حیاتی پاک زنده می‌داریم و پاداش آنها را به بهترین اعمالی که انجام می‌دادند پاداش خواهیم داد.

براساس این آیه مبارکه نیز احیاگری کار خدای متعال است و منشأ حیات معنوی خداوند می‌باشد و ایمان و عمل صالح زیربنای رسیدن به حیات طبیه الهی است. به حکم این آیه معیار برای کسب حیات طبیه تنها ایمان و عمل صالح است و هیچ قید و شرطی از جهت سن و نژاد و جنسیت و پایه و رتبه اجتماعی ندارد. دستاورد و نتیجه ایمان و عمل صالح در این جهان نیز حیات طبیه است. «حیات طبیه» همان زندگانی سالم فرین فضایل اخلاقی عدالت، امنیت، صداقت، سخاوت، صلح، محبت، آرامش و همکاری است. کسب حیات طبیه فردی و خانوادگی، راز برقراری حیات طبیه اجتماعی و تحقق جامعه سالم است. در حیات طبیه و زندگانی پاکیزه، آراستگی به فضایل و مکارم اخلاقی و پیراستگی از رذایل و زشتی‌ها و پلیدی‌های ظاهری و باطنی نهفته است.

حیات طبیه محدود به روزی حلال و خشنودی به داده‌های الهی و قناعت و عبادت توأم با روزی حلال و توفیق در اطاعت فرمان خدا نیست، زیرا این‌ها برخی مصاديق آن است. حیات طبیه تمام انواع و اقسام پاکیزگی‌ها را شامل می‌شود. پاداش کسب حیات طبیه در این دنیا، اجر و پاداش اخروی براساس بهترین اعمالی است که انجام می‌دهد. بنابراین دستاورد حیات طبیه دنیوی، پاداش اخروی مطابق بهترین اعمال شایسته در دنیاست.

قرآن قانون قصاص و اجرای آن را سبب حیات انسان‌ها می‌داند و می‌گوید: و لکم فی القصاص حیاہ یا اولی الالباب لعلکم تتقون (بقره، ۱۷۹). و برای شما در قصاص، حیات و زندگی است ای صاحبان خرد! شاید شما تقوا پیشه کنید. در منطق قرآن هدایت و احیای معنوی یک انسان ارزش احیای جهانیان را دارد (مائده، ۳۲). حیات معنوی زمینه‌ساز تأثیر قرآن در دل و انداز و حیانی نبوی است (یس، ۶۹ و ۷۰).

- ۱۵- غرر الحكم و درر الكلم، عبد الواحد بن محمد تميمى أمدى، ترجمه و شرح جمال الدين محمد خوانساري، مقدمه و تصحيح مير جلال الدين حسيني ارموي، تهران، دانشگاه تهران، چاپ اول، جلد چهارم، ۱۳۶۶.
- ۱۶- غرر الحكم و درر الكلم، عبد الواحد بن محمد تميمى أمدى، ترجمه و شرح جمال الدين محمد خوانساري، مقدمه و تصحيح مير جلال الدين حسيني ارموي، تهران، دانشگاه تهران، چاپ اول، جلد سوم، ۱۳۶۶.
- ۱۷- غرر الحكم و درر الكلم، عبد الواحد بن محمد تميمى أمدى، ترجمه و شرح جمال الدين محمد خوانساري، مقدمه و تصحيح مير جلال الدين حسيني ارموي، تهران، دانشگاه تهران، چاپ اول، جلد ششم، ۱۳۶۶.
- ۱۸- غرر الحكم و درر الكلم، عبد الواحد بن محمد تميمى أمدى، ترجمه و شرح جمال الدين محمد خوانساري، مقدمه و تصحيح مير جلال الدين حسيني ارموي، تهران، دانشگاه تهران، چاپ اول، جلد دوم، ۱۳۶۶.
- ۱۹- تحت العقول عن آل الرسول عليهم السلام، حسن بن شعبه الحراني، به کوشش على اکبر غفاری، قم، نشر اسلامی، چاپ دوم، ۱۴۰۴ هـ ق.
- ۲۰- کنزالعمال فی سنن الاقوال و الافعال، علاء الدين على المتقى بن حسام الدين الهندي، تحقيق محمود عمر الدمياطي، دارالكتب العلميه، لبنان - بيروت، چاپ اول، ۱۴۱۹ - ۱۹۹۸ م.
- ۲۱- کنزالعمال فی سنن الاقوال و الافعال، علاء الدين على المتقى بن حسام الدين الهندي، تحقيق محمود عمر الدمياطي، دارالكتب العلميه، لبنان - بيروت، جلد اول، چاپ اول، ۱۴۱۹ - ۱۹۹۸ م.
- ۲۲- الكافي، ابوجعفر محمد بن يعقوب بن اسحاق كليني رازى، تصحيح و تعليق على اکبر غفاری، بيروت، دارصعب و دارالتعارف، چاپ سوم، جلد دوم، ۱۴۰۱ هـ ق.
- ۲۳- تفسیر نورالنقلین، شیخ عبد على بن جمعه العروسى الحویزی، تصحيح و تعليق هاشم رسولی محلاتی، قم، چاپ دوم، جلد چهارم، ۱۳۸۳ هـ ق.
- ۲۴- البرهان فی تفسیر القرآن، سید هاشم بحرانی، موسسه الوفاء، لبنان - بيروت، چاپ سوم، ۱۴۰۳ هـ ق.
- ۲۵- مجمع البيان فی تفسیر القرآن، شیخ طبرسی، منتشرات کتابخانه آیت الله العظمی مرعشی نجفی، قم، چاپ اول، ۱۴۰۳ هـ ق.

فهرست منابع

- ۱- ترتیب مقایيس اللغه، ابی الحسن احمد بن فارس بن زکریا، تحقيق عبدالسلام محمد هارون و تنقیح علی عسکری و حیدر مسجدی، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، قم، چاپ اول، ۱۳۸۷.
- ۲- اقرب الموارد فی فصح العربیه والشوارد، سعید خوری شرتونی لبنانی، مکتبه آیت الله العظمی المرعشی النجفی، قم، چاپ اول، ۱۴۰۳ هـق.
- ۳- لغت‌نامه، علی اکبر دهخدا، زیر نظر محمد معین و جعفر شهیدی، دانشگاه تهران، چاپ دوم از دوره جدید، جلد ۹، ۱۳۷۷.
- ۴- فرهنگ فارسی، محمد معین، امیر کبیر، تهران، چاپ پنجم، جلد ۲، ۱۳۶۲.
- ۵- فرهنگ فارسی عمید، حسن عمید، امیر کبیر، تهران، چاپ اول، ۱۳۶۳.
- ۶- المعجم البسيط فرهنگ روان عربی به فارسی، ناصر علی عبدالله، دانشگاه علوم اسلامی رضوی، مشهد، چاپ سوم، ۱۳۸۰.
- ۷- المفردات فی غریب القرآن، راغب اصفهانی، دفتر نشر کتاب، تهران، چاپ دوم، ۱۴۰۴ هـ ق.
- ۸- اساس البلاغه، ابوالقاسم محمود بن عمر الزمخشري، تحقيق عبدالرحیم محمود، دفتر تبلیغات اسلامی، قم، چاپ اول، بی تا.
- ۹- لسان العرب، ابن منظور، نشر ادب الحوزه، قم، چاپ اول ۱۴۰۵ هـ ق - ۱۳۶۳ هـ ش.
- ۱۰- مجتمع البحرين و مطلع النيرين، فخر الدين طريحي، تحقيق سید احمد حسینی، المکتبه المرتضویه، بی جا، بی تا.
- ۱۱- فرهنگ جدید عربی - فارسی، ترجمه منجد الطلاق، بصمیمه فرائد الادب، نشر اسلامی، تهران،
- ۱۲- غرر الحكم و درر الكلم، عبد الواحد بن محمد تميمى أمدى، ترجمه و شرح جمال الدين محمد خوانساري، مقدمه و تصحيح مير جلال الدين حسيني ارموي، تهران، دانشگاه تهران، چاپ اول، جلد ششم، ۱۳۶۶.
- ۱۳- غرر الحكم و درر الكلم، عبد الواحد بن محمد تميمى أمدى، ترجمه و شرح جمال الدين محمد خوانساري، مقدمه و تصحيح مير جلال الدين حسيني ارموي، تهران، دانشگاه تهران، چاپ اول، جلد پنجم، ۱۳۶۶.
- ۱۴- غرر الحكم و درر الكلم، عبد الواحد بن محمد تميمى أمدى، ترجمه و شرح جمال الدين محمد خوانساري، مقدمه و تصحيح مير جلال الدين حسيني ارموي، تهران، دانشگاه تهران، چاپ اول، جلد اول، ۱۳۶۶.

- ابوالقاسم سالک، المطبعه العلمیه، قم، چاپ دوم، جلد اول، ۱۳۸۳ هـ ق.
- الكافی، ابوجعفر محمد بن یعقوب بن اسحاق کلینی رازی، تصحیح و تعلیق علی اکبر غفاری، بیروت، دارصub و دارالتعارف، چاپ سوم، جلد اول، ۱۴۰۱ هـ ق.
- الارشادی معرفه حجج الله علی العباد، شیخ مفید، ترجمه سید هاشم رسولی محلاتی، انتشارات علمیه اسلامیه، تهران، چاپ دوم، بی‌تا.

- ۲۶- بحار الانوار الجامعه لدرر اخبار الائمه الاطهار عليهم السلام، علامه شیخ محمد باقر مجلسی، موسسه الوفا، لبنان- بیروت، چاپ سوم، ۱۴۰۳ هـ ق- م.
- ۲۷- علل الشرایع، شیخ جلیل القدر محمد بن علی بن بابویه قمی، ترجمه محمدجواد ذهنی تهرانی، انتشارات مومنین، قم، جلد اول، ۱۳۸۰.
- ۲۸- تفسیر نورالقلین، شیخ عبد علی بن جمعه العروسي الحویزی، تصحیح و تعلیق هاشم رسولی محلاتی، چاپ بانفعه

Indices of a Healthy Society according to the Quran: Health Promotion Guidelines

Hojjatol Islam Dr. Mohammad Reza Javaheri*

1. Member of Faculty, Ferdowsi University of Mashhad, Head of Theology Organization and Theology Group manager at Torbat Heydariyeh University of Medical Sciences

***Corresponding Address:** **Torbat Heydariyeh University of Medical Sciences, Razi Road, North Ferdowsi Street, Torbat Heydariyeh, Khorasan Razavi Province**
Email: Javaheri@ferdowsi.un.ac.ir

Abstract

Background & Aim: Quranology and medicine necessitate the investigation of the indices of a healthy society in order to promote physical and mental, inner and outer as well as spiritual and material health; in fact the very aim of sending down the Quran was to bring up healthy individuals and consequently materialize a healthy society. A healthy society's indices based on the Quran depend on the evolutionary principles of one's mental health manifesting in their relationship with God and with other people. The present study investigates the strategies and guidelines to promote the all-encompassing health of individuals and families, to promote public health and to realize a healthy society and a utopia based on the Quran, accordingly.

Methods: This study has been done via descriptive analysis and is based on religious studies, scientific authorities of the Quran, the Hadith i.e. one of the various reports describing the words, actions, or habits of the Islamic prophet, and through the investigation of reliable Hadith resources in the literature.

Results: According to Islam and its teachings 'health' refers to not only bodily health but also spiritual health. According to the Quran and the Hadith, the reality of the Quran is 'Shifa' meaning healing. And this divine law is the guiding light for realization of real health. Faithfulness and its effects make a healthy person in a healthy society. Worship is both the secret to human creation and the guarantee to all- encompassing health of individuals and the society. The meaning and pervasiveness of spiritual health and its symbols are quite clear in the Quran and the Hadith. Recognition of the essence of spiritual health indicates healthy individuals and healthy societies. Imamate – leadership in Shia Islam – is the right path to Hayat-e Tayiba (i.e., noble life) and to thorough, individual, domestic and public health.

Conclusion: The Islamic Republic has aimed to make an all-encompassing material and spiritual health for both individuals and societies. Understanding the indices of a healthy person necessitates the proper understanding of a healthy society's guidelines and health promotion. The Islamic Republic of Iran's nursing and medical system should seriously pay attention to the comprehensive meaning and philosophy in Islamic teachings in order to increase the health rate throughout the country.

Keywords: The Quran, Hayat e Tayiba, Qalb-e Salim (spiritual health), Health, Healthy Society